

1. POPAŚĆ (98) *vb pf*

o jasne; w *inf* a jasne; w *praet*, *plusq* i *con sg m* oraz *part praet act* a *pochylone* (w tym 1 r. błędne znakowanie); w pozostałych formach *praet* i *con* oraz w *fut* i *imp* a jasne.

inf popaść (13). ◇ *fut* 1 *sg* popadnę (1). ◇ 2 *sg* popadniesz (4). ◇ 3 *sg* popadnie (15). ◇ *praet* 1 *sg m* popadłem (3). ◇ 2 *sg m* -ś popadł (2). *f* -eś popadła (1). ◇ 3 *sg m* popadł (16). *f* popadła (11). ◇ 3 *pl m pers* popadli (12). *subst* popadły (1). ◇ *plusq* 3 *sg m* był popadł (1). [*f* była popadła.] ◇ *imp* 3 *sg* niech popadnie (2). ◇ *con* 1 *sg m* bych popadł (3) *RejPs*, *MurzHist*, *Mącz*, bym popadł (1) *CzechEp*. ◇ 2 *sg m* byś popadł (2). ◇ 3 *sg m* by popadł (4). *n* by popadło (1). ◇ *part praet act* popądszy (4) *BielKron*, *HistLan*, *RejZwierc* (2), popądwszy (1) *StryjKron*.

Sł stp notuje, *Cn* w innym znaczeniu s.v. *kryminał* *popadł*, *Linde* także XVII – XVIII w.

1. *Pochwycić, złapać, porwać; apprehendere* *Vulg*, *PolAnt*; *corripere, rapere* *Mącz*; *comprehendere* *PolAnt* [w tym: *kogo, co* (24)] (25) : Kur w pochlebstwie rozumu zbył: Liżczę śwą głowę náchylił. Oná go więc hnet popádłá/ A głupiego mędrca śniádłá. *BierEz* S4, H2v, P3, Q3v; Widałz więc szárpaninę [...] Iuż więc kto co popádnie káždy w fwoy kąt niefie *RejWiz* 58v; Páni wzniefie podołek/ a Iástrzáb wnet z grzędy/ Popadł/ mnimał by Kokofz/ iuż dálej nie kędy. *RejFig* Dd2v; TAláncia Spártáńfka/ gdy fyn z bitwy przybiegł/ Pytálá/ co fie śltało z ludźmi/ á ten iey rzekł. Ze wśzyfcy porázeni/ tá kámién popádłá/ Dála mu w łeb/ áz fkorá ná nim fie przepádłá. *RejZwierc* 46v; Mikołay Opolskie Kfiążę máiąc dekę pod fuknią/ rzucił fie fnią pierwey ná Henryká potym ná Bifkupá/ [...] chcąc ie pozábijác/ popádli go chcąc mu wydrzec dekę *BielKron* 399v, 185; Aut moderate perferendum est, aut quod ego abominor in te ruet, Albo muśifz skromnie wycierpieć/ álbo to czego fie ya lękam á czegobych nie rad widział popádniesz. *Mącz* 263b; káždy muśi chodźić myśląc iáko świniá łeb wnurzywfzy w ziemię gdzieby co popaść mogłá. *RejZwierc* 190v, 86, 86v; [MurzNT *Matth* 18/28 (*Linde*); nálażł iednego z tych co z nim ślúżyli/ ktory mu był winien fto grofzy: y popadśzy go/ duśił mowiac/ odday mi coś winien. *CzechNT Matth* 18/28; [Scewola] vpátrzywfzy čás/ popadśzy fipis [= *broń*]/ fkczył [...] y zábił podle Krolá Kánclerzá dobrze vbránego/ mniemáiąc by Krol *WerReguła* 143 (*Linde*)].

popaść komu (1): Lis zá gorą ták fie ćicho krádnie/ Ani fie fám obaczýfz gdyć kurá popádnie. *RejWiz* 41v.

popaść za co (8): *ForCnR* E, Ev; Popadlem kura za fkrzidło *RejRozm* 403; popadłem go zá łep/ y putłukłem [!] mu gębę kámiénem *BielKron* 458v; *Mącz* 346a; Składźmy fie [...] kołem/ iżby ieden drugiego głową dotykał/ á ták iefliby ktorego z nas Wilk zá nogę popadł/ vczuie podle niego drugi *Górndworz* P5; Y wyftąpił wnetki ku niey á dobył mieczá fwego y popadł iá zá wárkocz á vderzył iá wnetki o ziemię. *HistRzym* 19v; *RejZwierc* 80v.

popaść czym (1): *Corripere* morsu, Zębomá *popaść*. *Mącz* 346b; [Sterlá ptak vrodziwy/ á fwoią ofobą Podobien Zorawiowi/ tákze y vrodá/ Nofem [*tj. dziobem*] popadł Záiącá/ á nie będąc chćiwy/ Trzymał chwilę *Paprkolo* K3v (*Linde*)].

W przeciwstawieniu: »popaść ... wydrzec« (1): Cořz mám daléi mowic/ iedno zem ielt na mieřcu o ktorym Pfálm powiedá Baczcie abych wás kiedy nie popádł/ a nigd mi wás wydrzec nie mogł [*nequando rapiat, et non sit, qui eripiat. Vulg Ps* 49/22]. *MurzHist* O4.

W porównaniu (1): vřzał s pieklá rotę kiedy fie ruřzyłá/ A po řwiátu řzyroko wnet fie rořprořzyłá. Nie ináczey by wilcy drápáiąc owieczki/ Ták iż którą popádli nie miálá vcieczki. *RejWiz* 82v.

W charakterystycznych połączeniach: popaść kamień, kokosz, kura (2), miecz, mysz, spis, zająca; popaść za gardło, za łeb (2), za nogę, za pas (2), za skrzydło, za warkocz, za włosy; popaść zęboma.

Przen: *W opisie gwiazdozbioru noszącego nazwę istoty żywej (1) :* POd nogámi iálnégO Orioná/ Záiąc We dnie y w nocy bieży nie odpoczywáiąc. Tego pies przereczony ledwé nie popádnie/ Zá nim z morzá wynika/ zá nim w morze pádnie. *KochPhaen* 14.

2. *Stać się czymś udziałem [w tym: kogo, co (16)] (19) :* *Leop* 4.*Esdr* 15/37; Bo też iuż lámá řtárość [...] Vřtáwiczná boleřciá bylá bez przeřtánku. Doganiáiąc do krefu vbogiego řtárcá/ Ládá w mieřciá popádfzy nie czekáiąc Márcá. *HistLan* E; Wyley ná nie gniew twoy/ á popędliwořć zápálczywořci twey niech ie popádnie. *BudBib* Ps 68/25[24]; *OrzJan* 31.

Frazy: »bojaźń, strach popadł(a)« = *tremor apprehendit PolAnt* (1:1): Vřzłyřzeli ludzie y zádrřzeli/ popádl řtrách obywatéle páleřtyńńkie [*dolor apprehendit habitatores Palestinae*]. *BudBib* Ex 15/14, Ex 15/15.

»niefortuna popadła« (1): Niefortuná popádlá nářzego řołnierzá. *BielSjem* 21.

[»szkoda popadła«: *Tantum devenisse ad eum mali miseret me. Luto mi że go tak wielka řzkodá popádlá. TerentMatKęť* H5v.]

a. *O chorobach i dolegliwościach; percellere Mącz; invadere JanStat* (12) : Na kolikę gdy popadnie: na prędkořci. Wezmi małmazijey řkleniczę/ na trzy [!] w nie Imbieru/ á zagrzawřzy/ potym wypić. *FalZioł* V 92, IV 33d; [Aleksander] przez rzekę Cydmę przepráwiwřzy fie/ vmaczał fie/ řtąd go popádlá Febrá *BielKron* 124; Weźmi řoku byliczégO á námáź dobrze chorégO nim/ niź go popádnie [czwartaczka] *SienLek* 141, 140, 141, 142; Y iesliř winien/ niech cię ogień niebieski řpali/ y káduk popádnie/ y płynienie krwi. *SarnStat* 264.

W przeciwstawieniu: »popaść ... ucichnąć« (1): gdy řye Wątrobá iátrzy/ nieuřtáwiczny ból człowieká dźierzy: ábowiem pod czás popádnie/ pod czás też zář vćichnie *SienLek* 88.

Frazy: »popadła boleść« (1): Perculit te dolor, Popádlá cie boleść. *Mącz* 290c.

»popadła niemoc« [szyk zmienny] (2): A gdy przyiechał [Aryjusz]/ popádlá go tháka niemoc iż wřzytki wnętržnořci z niego wypłynęły *BielKron* 155; *SienLek* 21.

[*Przen:*

Fraza: »choroba popadła«: Bylichmy wřzyřcy więźniámi Czártowřkimi [...]: wřzyřcychmy ták hániebnie zránieni byli/ iáko on co był wpadł miedzy łotry: wřzyřtkę náture nářzę cięřzka bylá chorobá popádlá. *WujPosN* 1584 I 2 (Linde).]

3. *Doznać, dořwiadczyć czegoř złego, ściágnąć na siebie coř złego; pati HistAl, PolAnt, JanStat; sustentare HistAl, accipere Vulg; affici, contrahere, evenire, impendere, subire Mącz [co] (53) :* Potym piřał liřt [Aleksander] Olimpiey máťce řwey y Ariřtoteleřowi řwemu náuczycielowi o niezlicznych bitwách y vćiskach ktore w Perřdiej popadł *HistAl* G5v; *Leop* 4.*Esdr* 15/59; Affici molestia ex re aliqua, Popáść řmutek y trořkánie dla niektórey rzeczy. *Mącz* [114]c; Si qua offensiuncula facta est animi tui perversitate aliquorum, Ieřliř yáká niechuć álbo nieľubořć popádl/ z przeciwnořcy niektórych. *Mącz* 261a; IVż dźiř wiefz Priamufie y dořnaeř tego/ Coř dla miľořci wierney popadł

łyną śwego. *PapPan* Ff2; *OrzJan* 95; A ktoby się według takich Constitucyi nie zachował niechby nic innego nie popadł/ iednoby był *notatus* iako *imbellis*/ to iest/ iako nie rycerski człowiek *GrabPospR* K3v; Rátuy śtrapionych ludzi prześtrzegając śwego/ Pokoiu tak iakobyś nie popadł iakiego. Vpadku z rozerwaniá przymierza słownego *CzahTr* G, I3; [[*Trojanie*] ięli przed nim [*Priamusem*] rzecz czynić/ w kthorey się żałowali ná ten vpadek/ ktory przez Greci popádli/ że przyiaciół y powinowáthych ich nyemáło hániebnie pobito/ lámy porániono *HistTroj* K3v].

popaść od kogo, od czego (żywotne) (4): A tak miły pánie iefli ty śtrożem nádemną niebędziesz trudno ia mam wydź/ ábych odnich trofki niepopadł *RejPs* 208; komus się Olimpia podala zgrzeżyłaś y nie zgrzeżyłaś/ ábowiemes gwałt od boga popádła *HistAl* A5; *BielKron* 448; *KmitaSpit* A2; [wielkie śzkody Ruśkie y Podolskie kráie popádły od Tatar *PapRgniazdo* 1238 (*Linde*); *HistTroj* B3; *KroniczTasz* 212].

Zwroty: »klęskę, porażkę popaść« (3:1): [*Portugalczycy*] lekkość álbo porażkę przed thym od Maurow popádli v Málaki miáftá w Indyey *BielKron* 448, 311; *BielSpr* 26v; WOynę okrutną sławię Pigmeolow máłych/ Ktorzy klęskę popádli od Zorawiow śmiálych. *KmitaSpit* A2.

»lekkość (a. [zeliwość]), lichotę popaść« [*w tym: lichotę a lekkość* (1)] (4:1): Wśpomnyę też tu yedną lichotę á lekkosć Alexándrá wyelkyego/ kthorą był popadł ná wefelu *GliczKsiąż* B8v; *KochZuz* A3v; *BielKron* 448; A iżem ia tę lekkość dziś popaść musiałá/ Którá ná mój ród nigdy nie przychodziła/ śmierci namniéy fye nie zbraniam. *KochWz* 141; [*TarnUst* 271 (*Linde*); Ma wśzytkie śpełná członki/ koniá niepopóśwał/ Zeliwości niepopadł/ śumnienie zachował. *Albertus* D; *HistTroj* B2v, B3].

»szkodę popaść« = *damnum perpeti* *HistAl*; *detrimentum pati* *PolAnt*; *noxam contrahere, damnum evenire, incommodum subire* *Mącz*; *damnum pati* *JanStat* [szyk zmienny] (32): *BierEz* D3v; Sennes krol bárzo mocny w śwym páństwie wyłoki/ áczkolwiek był wiele zwycięstw dośłapił/ á wśzákże w Klaydzie wiele śzkod popadł. *HistAl* D6; *Diar* 75; *BibRadz* 1.*Cor* 3/15; w ten čás wielką śzkodę Krákwianie popádli przez ogień. *BielKron* 369; Náśzy popadśzy śzkodę w ludzyech niemála/ odciągnęli ná ine mieyścá *BielKron* 417, 61v, 67v, 191v, 204, 259 (14); Ut, Negas praecipuum mihi ullum incommodum impendere, Mnimalś ábych ośobliwey śzkody z tąd nie popad [./]. *Mącz* 36d; Nolo quicquam mea caussa damni facias, Nie radbych ábys dla mnie naymniéyśzą śzkodę miał popaść. *Mącz* 77d, 105d, 182c, 252a, 482b; *BielSat* L3v; Zylkiem człowiek zwác musi/ w czym nie popadł śzkody. *KochTr* 24; Dla tego náśzy popadwśzy niemála śzkodę w ludu piefzym/ á nie wziawśzy Zamku/ [...] náząd odciągnąć musieli *StryjKron* 752; *BielSjem* 27; *KochFrag* 17; tym którzy dla gwałtownéy R.P. potrzeby/ śzkody popádli/ *de bonis rebellium, qui causam damni dederunt*, ma bydź z práwá nagrodá *SarnStat* 1226, 451; [Quod incommoditates in hac re acepies nisi caves. Iako wiele śzkod w tey rzeczy popádniefz iefli się nie ośtrzeżesz. *TerentMatKę*t H8; *PapRgniazdo* 1238 (*Linde*); *KroniczTasz* 212; *ŚmigłLichwa* 31; *HistTroj* A4v].

»śmierć popaść« (1): Thák wiele iefz y pijesz iż żołádek wielkofciá pokármow obciążony w rozmáitość niemocy wpada/ á tak też przed czásem śmierć popádniefz [*sic ante tempus mortis periculum sustentas*] *HistAl* I8v.

»winę popaść« [szyk zmienny] (1): naprzód krótko powiem. Zm tych słów dla tego nie włożył/żem ich w texcie żadnym Greckim nie widział: gdyżem Grecki wziął ku przekładaniu á nie Laciński. W czym ieślibym winę popadł/ [...] tedyćby się przystoyniey X.K gniewać miał ná łwe własne Theologi CzechEp 75; [Hera in crimen veniet ego vero in magnum malum. Páni popádníe wine á ia wielką niefortunę. TerentMatKęť P3v].

4. Zaatakować słownie [kogo] (1) :

Zwrot: »słowem popaść« (1): A pani do łóżnice prosto się udała. Tej Wenus miejsce przeciw Parisowi dała, Gdzie ona odwróciwszy oczy, ledwie siadła, A męża niemężnego tym słowem popadła: [...] KochMon 34.

Synonimy: 1. jąć, pochwycić, poimać, pojąć, porwać, ująć, ułapić; 2. objąć, opanować, posiąść, wziąć, zagarnąć, zająć; 3. doświadczyć, doznać.

Formacje współrdzenne cf 2.PAŚĆ.

Cf **POPADNIENIE**, POPADNION

MN